

fľašu vody, ale nie plnú fľašu, v autobuse bolo veľa ľudí, ale nie autobus plný ľudí).

2. Vzťahové adjektíva *slovenský, ľudský*.

Súvisí to s obmedzeným využívaním vzťahových adjektív v detských hovorených prejavoch. V celom materiáli sme adjektíva *slovenský* a *ľudský* zaregistrovali len raz v spojeniach *slovenské rozprávky* a *ľudské stopy*.

3. Adjektívum *vlastný*.

Na vyjadrenie významu je vlastníctvom niekoho, patrí niekomu v dialógu slúžia privlastňovacie zámená. V dialógu detí sme nezaznamenali ani antonymum *cudzí*.

4. Adjektívum *mladý*.

Miestom ojedinelého výskytu adjektíva *mladý* je voľná dramatizácia (*mladá pani, mladý ženich*). Hodnotenie veku z hľadiska dieťaťa mladšieho školského veku sa pohybuje v triáde *starší – starý – malý*.

V zastúpení akostných a vzťahových adjektív v detských komunikátoch je výrazný nepriamo úmerný vzťah medzi frekvenciou výskytu a variabilitou výrazu. Akostné adjektíva predstavujú až 79,5 % z celkového počtu adjektív v detských prejavoch, ale polovicu z uvedeného počtu tvorí prvých desať najfrekventovanejších adjektív.

Vzťahových adjektív je v detskej lexike 19,9 %, ale polovica z nich sa v dialogickom texte vyskytuje len raz. Inými slovami, menšie kvantitatívne zastúpenie vzťahových adjektív sa kompenzuje ich väčšou rozmanitosťou, kým rozsiahlejšie komunikačné uplatnenie akostných adjektív je späté s menšou variabilitou výrazu.

Privlastňovacie adjektíva sú v lexike detí okrajové (0,5 %) a sú reprezentované výlučne individuálnymi privlastňovacími adjektívami (*mamkina, princeznina, strigin, srncov*).

Z uvedeného vychodí, že jadrom detskej lexiky sú slovotvorne nemotivované čisto akostné adj. Akostné adjektíva sú historicky najstaršou vrstvou prídavných mien (Furdík, J., s.86), a teda nemožno nevidieť súvislosť medzi individuálnym osvojovaním reči a vývinom jazyka ako dorozumievacieho systému.

Z akostných adjektív sú v komunikácii detí frekvenčne najviac vyťažené tie, v ktorých sa pomenovanie vlastnosti prelína so subjektívnym hodnotením – **kvalitatívno-hodnotiace adjektíva**. Zachytená adjektívna lexika ukazuje, že detské hodnotenie sa sústreďuje na protihľad významové póly. Takmer všetky kvalitatívno-hodnotiace adjektíva sú v detských komunikátoch reprezentované oboma krajnými členmi gradačnej opozície (*kyslý – sladký, čistý – špinavý, lacný – drahý, hlúpy – múdry, hrubý – tenký, krátky – dlhý, veselý – smutný, suchý – mokrý, úzky – široký, nový – starý, mladý – starý, pekný (krásny) – škaredý, veľký – malý, teplý – studený, mäkký – tvrdý, dobrý – zlý* atď.). Je zaujímavé, že z antonymnej dvojice má obvykle väčšiu frek-

veciu „kladný“ člen. Túto tendenciu narúšajú dvojice *smutný – veselý, špinavý – čistý* a najvýraznejšie *starý – mladý (nový)*. Adjektívum *starý*, ktoré má vyššiu frekvenciu ako adjektíva *mladý* i *nový* dovedna, deti pripájajú i k takým substantívam, ktorých lexikálny význam už zahŕňa sémantický príznak vysoký vek (*starý starček, stará babka, stará starenka, staré zručniny*).

Z hľadiska sémantickej štruktúry sú dominantné pomenovania fyzikálnych vlastností predmetov – veľkosť, tvar, váha, teplota (*malý, veľký, obrovský, úzky, široký, dlhý, krátky, hrubý, tenký, tučný, studený, teplý, horúci, ľahký, ťažký*), pomenovania kladných a záporných fyzických a psychických charakteristík človeka (*skúpy, sprostý, hlúpy, strapatý, lakomý, tučný, starý, zlý, smutný, milý, dobrý, mladý, šikovný, spokojný, múdry, rýchly, pyšný, zvedavý, chudobný, skúsený, roztopašný, rozmazaný*), adjektíva senzitivného a estetického hodnotenia (*pekný – škaredý, kyslý – sladký, príjemný, slabohnedý, slaboružový, suchý – mokrý, tvrdý – mäkký*), racionálneho a normatívneho hodnotenia (*dobrý, zlý, lacný, drahý, obyčajný, normálny, vzácny*). Výnimočne pozorujeme kvalitatívno-hodnotiace adjektíva v metafore (*nemám rád ostré zmeny*).

Kvalitatívnych adjektív, označujúcich vlastnosť bez subjektívneho hodnotenia, je v detskej lexike približne trikrát menej ako kvalitatívno-hodnotiacich. Už sme uviedli, že medzi prvé vlastnosti, o ktoré sa deti opierajú pri rozlišovaní predmetov, patrí farba. Z prvých desiatich kvalitatívnych adjektív je osem pomenovaní farebných kvalít (*červený, čierny, ružový, hnedý, biely, modrý, zelený, žltý*). Najfrekventovanejšie názvy farieb v aktívnej detskej lexike sú zhodné s údajmi vo frekvenčnom slovníku slovenčiny. Medzi kvalitatívnymi adjektívami sú komplementárne antonymá *pravý – ľavý, pravý – falošný, chorý – zdravý, minulý – budúci, živý – mŕtvy*. Ostatné kvalitatívne adjektíva sú významovo rôznorodé (*slepy, opitý, ďalší, celý, úplný, plný, okrúhly, umelý, hlavný, rovnaký, priamy, známy*).

Ako sme už uviedli, adjektív, ktorými sa pomenúvajú vlastnosti vyplývajúce zo vzťahu k inej substancii, deju alebo okolnosti, je v detskej lexike menej než tých, ktorými sa vlastnosti pomenúvajú priamo. Menšie frekvenčné zastúpenie vzťahových adjektív súvisí podľa našej mienky s intelektuálnym vývinom dieťaťa mladšieho školského veku, osobitne s chápaním vzťahov v mimojazykovej realite. Podľa V. Příhodu (1963, s. 304) svet dieťaťa v skúmanom období tvoria ešte celistvé, komplexné jednotlivosti. Každý predmet, každá osoba akoby žili pre seba. Vzťahy medzi nimi sú sporé, ak sú vôbec postrehnuté. Chápanie vzťahov je ešte v hraniciach názornosti, v spájaní blízkeho s blízkym. Jazykovým výrazom detského vnímania reality je podľa našej mienky nielen značná prevaha akostných adjektív nad vzťahovými, ale aj komunikačné využitie jednotlivých sémantických skupín **vzťahových adjektív**.